

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustusasioiden neuvottelukunta
VN/10032/2021, VN/10032/2021-STM-1

Sosiaali- ja terveysministeriö
Kirjaamo
PL 33
00023 VALTIONEUVOSTO

**Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustusasioiden neuvottelukunnan lausunto 4.9.2024:
Lausunto STEA-avustuksiin liittyvän hallinnollisen taakan keventämisestä**

Maan hallitusohjelmassa on linjattu useassa kohdassa tarpeettoman byrokratian ja sääntelyn purkamisesta. Avustusasioiden neuvottelukunta pitää erittäin tärkeänä, että avustusvarojen vähentyessä tarpeettoman byrokratian ja sääntelyn purkaminen koskee myös sosiaali- ja terveysministeriön myöntämiä valtionavustuksia, joita hallinnoi Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus STEA. Tarpeetonta sääntelyä ja byrokratiaa purkamalla kolmannen sektorin resurssit voidaan kohdentaa tehokkaammin hyvinvointi- ja terveysvaihtokutuksia aikaansaavaan työhön hallinnollisen työn sijaan.

Pääministeri Orpon hallituksen kehysriihessä keväällä 2024 linjattiin asiasta seuraavasti:

”Uudistetaan valtionavustuskäytänteet ja varmistetaan aiempaa vaikuttavampi ja läpinäkyvämpi valtionavustustoiminta. Tavoitteena on samalla painottaa avustustoimintaa yleisavustuksiin hankeavustusten sijaan. Tavoitteena on vähentää hallinnollista taakkaa, vähentää valtionavustustoiminnan monikanavaisuutta ja parantaa toiminnan vaikuttavuutta. Osana työtä käynnistetään valtionavustuslain uudistaminen vuoden 2024 aikana.”

Myös valtioneuvoston kansalaisjärjestöstrategiaa koskevassa periaatepäätöksessä (6.6.2024) asia on vahvasti esillä. Siinä mm. todetaan:

”päämääränä on, että valtionavustustoiminnan vaikuttavuus lisääntyy ja tuottavuus paranee. Tavoitteena on vähentää hallinnollista taakkaa ja valtionavustustoiminnan monikanavaisuutta sekä parantaa toiminnan vaikuttavuutta. Hallinnollisen taakan keventämisen tavoite korostuu valtionavustussäästöjen myötä, jotta kansalaisjärjestöt voivat kohdentaa säästöjä hallintoon ja välttää säästöjä toimintaan.”

STEA-avustusten myöntämistä, käyttöä, käytön valvontaa sekä vaikutusten arviointia säätelevät mm. valtion talousarvio ja sitä koskeva lainsäädäntö, valtionavustuslaki, valtioneuvoston asetus sosiaali- ja terveysalan yhdistysten ja säätiöiden rahoituksesta sekä STEAn strategia. Lisäksi STEAn avustusoppaassa on linjattu käytännön toimintatavoista ja niihin liittyvistä ohjeista.

Vuodelle 2024 avustuksia myönnettiin 789 järjestölle 1797 eri avustuskohteeseen yhteensä 383,6 milj. euroa.

- Yleisavustuksia myönnettiin 156 eri järjestölle yhteensä noin 68 milj. euroa.

- Kohdennettuja toiminta-/yleisavustuksia myönnettiin 707 järjestölle yhteensä 1188 eri avustuskohteeseen 235,7 milj. euroa.
- Hankeavustuksia myönnettiin 363 järjestölle yhteensä 434 kohteeseen 72,5 milj. euroa.
- Investointiavustuksia myönnettiin 19 järjestölle yhteensä 7,4 milj. euroa.

Lausuntomme sisältämät ehdotukset hallinnollisen taakan keventämiseksi on jaettu kolmeen kokonaisuuteen: I) avustusten hakeminen ja myöntäminen, II) avustuksen käyttö ja III) avustuksen käytön valvonta ja vaikutusten arviointi.

Arviomme mukaan ehdottamamme muutokset keventäisivät oleellisesti avustuksen saajien ja viranomaisien hallinnollista taakkaa, mutta samalla vastaisivat lainsäädännön sekä hyvän hallintotavan vaatimuksiin.

I Avustuksen hakeminen ja myöntäminen

1. Avustusten hakemista tulee keventää nykyisestään

Nykykäytännön mukaan järjestöt hakevat avustusta vuosittain avustuksen myöntämivuotta edeltävän vuoden syyskuun loppuun mennessä. Uuteen avustuskohteeseen haetaan avustusta avustuksen myöntämivuotta edeltävän vuoden toukokuun loppuun mennessä.

Hankeavustuksissa STEAlle on ollut jo muutaman vuoden ajan käytäntö, että avustusta haetaan kerralla koko hankekauden ajaksi, mikä on pääsääntöisesti kolme vuotta. Useamman vuoden avustus on myönnetty yhden vuoden määrärahojen puitteissa. Menettely on otettu erittäin positiivisesti vastaan avustuksensaajien keskuudessa ennustettavuuden vahvistuttua sekä avustusten hakemiseen liittyvän hallinnollisen työn vähennyttyä. Hallinnollinen työ on arviomme mukaan vähentynyt myös viranomaisella.

Ehdotamme, että myös yleisavustuksia ja kohdennettuja yleisavustuksia haetaan jatkossa kolmen vuoden välein.

- Hakemuksen sisältämä toimintasuunnitelma ja talousarvio tehtäisiin hakemuksen yhteydessä kolmeksi vuodeksi.
- Vakiintuneen käytännön mukaisesti viranomaisen antaisi kuluvan vuoden avustuspäätöksen lisäksi ohjeellisen avustussuunnitelman seuraavalle kahdelle vuodelle.
- Kolmen vuoden aikana viranomaisen arvioisi avustamisen tarpeellisuutta ja tasoa kunkin avustuskohteen osalta seuraavalle kolmen vuoden jaksolle.
- Toiminnan ennustettavuuden näkökulmasta lähtökohta tulisi olla, ettei ohjeellisesta avustussuunnitelmasta poiketa tänä aikana ilman erityisen painavaa syytä.

Vaihtoehtoisesti avustuspäätös voitaisiin tehdä kerralla kolmeksi vuodeksi, mutta tämä vaatisi muutoksia mm. budjettilakiin sekä valtionavustuslakiin sekä valtion talousarviokäytännön.

2. Lisätään yleisavustusten määrää ja prosenttiosuutta kehysriihen linjausten mukaisesti

Valtionavustuslain mukaan valtionavustus voidaan myöntää yleisavustuksena tai erityisavustuksena. Yleisavustus voidaan myöntää valtionavustuksen saajan toimintaan yleisesti tai tiettyyn osaan sen toiminnasta ja erityisavustus mm. hankeavustuksena tai investointiavustuksena. Vakiintuneen,

jo Raha-automaattiyhdistyksen ajoilta periytyneen käytännön mukaan suurin osa STEA-avustuksista on ns. kohdennettuja yleisavustuksia, joista on käytetty nimitystä kohdennettu avustus (Ak).

Järjestöille sekä viranomaiselle kohdentuvan hallinnollisen työn vähentämiseksi ehdotamme, että jatkossa

- Yleisavustusten osuutta nostetaan nykyisestä noin 18 %:sta 41 %:iin
- Kohdennettujen yleisavustusten osuutta lasketaan nykyisestä noin 61 %:sta 47 %:iin
- Hankeavustusten osuutta lasketaan nykyisestä noin 19 %:sta 10 %:iin.

Tämä tarkoittaisi, että yleisavustusta myönnettäisiin jatkossa huomattavasti suuremmalle määrällä avustuksen saajia kuin nykyään. Yleisavustusten lisääminen vahvistaisi merkittävästi avustuksensaajien reagointikykyä ja -nopeutta toimintaympäristön muutoksiin ja vähentäisi hallinnollista taakkaa. Jo nykykäytännön mukaisesti yleisavustuksen talousarviomuutoksista ei tarvitse tehdä muutoshakemusta viranomaiselle.

3. Siirrytään isompiin järjestökohtaisiin avustuskokonaisuuksiin

Suurella osalla järjestöistä on useampi kuin yksi STEA-avustuskohde. Jokaisesta avustuskohdeesta tehdään erikseen vuosiselvitys ja jokaiselle yleisavustukselle sekä kohdennetulle yleisavustukselle haetaan vuosittain jatkorahoitusta erillisellä avustushakemuksella. Lisäksi avustuskohdeista tehdään tuloksellisuusraportti pyydettyä. Nykyinen avustuksiin liittyvä hakemus- ja raportointimenettely teettää paljon hallinnollista työtä sekä avustuksen saajille että viranomaisille.

Nykyinen menettelytapa ei myöskään mahdollista yksittäisen järjestön sisällä osaamisen hyödyntämisestä eri avustuskohdeiden välillä optimaalisella tavalla ja tuottaa myös riskejä esimerkiksi henkilöstön sairauspoissaolojen ja tai työpaikan vaihdon yhteydessä.

Ehdotamme, että

- Pienillä ja keskikokoisilla järjestöillä, joilla on useampi kuin yksi avustuskohde, nämä avustuskohdeet yhdistetään yhdeksi avustukseksi, pääsääntöisesti yleisavustukseksi.
- Mikäli järjestön kokonaisavustustaso on yli 500 000 euroa mutta alle 2,5 milj. euroa, avustuskohdeita yhdistetään siten, ettei järjestöille synny alle 500 000 euron avustuskohdeita.
- Suurimmilla järjestöillä, yli 2,5 milj. euron kokonaisavustustasolla vastaava raja-arvo olisi 1 milj. euroa.

Avustuskohdeiden yhdistäminen isommiksi kokonaisuuksiksi vähentäisi oleellisesti yksittäisten avustuskohdeiden lukumäärää ja tämän myötä niihin liittyvää hallinnollista työtä sekä avustuksen saajien että viranomaisen taholla.

4. Jäsenjärjestöavustukset siirretään osaksi yleisavustuksia

Sosiaali- ja terveysministeriö myönsi vuodelle 2024 jäsenjärjestöille kohdistettavia kohdennettuja yleisavustuksia noin 70 järjestölle hieman yli 2,5 milj. euroa. Yksittäisen avustuksen määrä vaihtelee

noin 5 000 eurosta 144 000 euroon. Nämä avustukset on myönnetty keskusjärjestöille, jotka myöntävät avustukset eteenpäin omille jäsenjärjestöilleen hakemusten ja etukäteen ilmoitettujen kriteerien perusteella.

Vuonna 2024 näistä noin 70 jäsenjärjestöavustusta saavasta järjestöstä noin 50:lle on myönnetty yleisavustus. Ehdotamme, että jäsenjärjestöavustukset siirretään osaksi yleisavustuksia ja lopetetaan nyky muodossaan erillisenä kohdennettuna yleisavustuksena.

Myös tämä ehdotuksemme vähentäisi yksittäisten avustuskohteiden lukumäärää ja tämän myötä niihin liittyvää hallinnollista työtä sekä avustuksen saajien että viranomaisen taholla.

II Avustuksen käyttö

5. Lisätään avustuksensaajan mahdollisuuksia tehdä itsenäisesti muutoksia talousarvioon avustuksen myöntämisen jälkeen

Nykyisen ohjeistuksen mukaan avustuspäätöksen vähäisiä muutoksia suunniteltaessa tulee ensin ottaa yhteyttä STEAan. STEAn asiantuntija arvioi, onko muutos luonteeltaan sellainen, että sen takia tarvitsee täyttää muutoshakemus. Esimerkiksi talousarviossa tapahtuvien muutosten osalta avustuksen saajan tulee olla etukäteen yhteydessä STEAan, mikäli haluttujen muutosten yhteismäärä on yli 20 000 euroa tai 10 prosenttia voimassa olevan talousarvion kokonaiskuluista.

Avustuksen saajalle ja viranomaiselle kohdentuvan hallinnollisen työn vähentämiseksi ja toimintaympäristössä tapahtuviin muutoksiin liittyvän reagoitavuuden ja nopeuden lisäämiseksi, ehdotamme, että avustuksensaaja voisi tehdä talousarvion sisällä nykyistä laajempia muutoksia, mikäli avustuksen käyttötarkoitus, erityis- ja yleisehdot ja rajoitukset, myöntöperusteet, toiminnan kohde-ryhmä ja päätavoitteet eivät muutu.

III Avustuksen käytön valvonta ja vaikutusten arviointi

6. Kevennetään avustuksen käyttöön liittyvää raportointia

Avustusasioiden neuvottelukunta pitää avustuksen käyttöä ja sen tuloksellisuutta koskevaa raportointia tärkeänä, mutta nykytasoisena raportointi ylikorostuu suhteessa järjestön perustyöhön, eikä tuotetun raportointiaineiston hyöty vastaa niihin suunnattua työpanosta. Ehdotamme, että

- Käytön raportointia kevennetään nykyisestä siten, että yleisavustuksia ja kohdennettuja yleisavustuksia koskeva tuloksellisuusraportti toimitetaan jatkossa kolmen vuoden välein.
- Hallinnollisen taakan keventämiseksi on syytä käydä läpi ja poistaa mahdolliset päällekkäisyydet eri raporteista, joita rahoittajalle toimitetaan. Pidämme myös oleellisena sitä, etteivät viranomaisen ohjeet, linjaukset ja niitä koskevat tulkinnat muutu raportointikauden aikana.
- Nykymuotoisen tuloksellisuusraportin sisältöä on syytä arvioida ja poistaa sieltä sellaiset kysymykset, joilla ei aidosti saada informaatiota avustuskohteiden tuloksellisuudesta. Esimerkiksi nykymuotoisenaan tuloksellisuusraportin sisältämät kysymykset eri yhteistyökumppaneiden kanssa tehtävästä yhteistyöstä sekä kohderyhmien tavoittamista edistäneistä ja estäneistä tekijöistä voisivat olla tällaisia. Tuloksellisuusraportointi tulisi keskittyä

siihen, että avustuksensaajat raportoisivat: 1) Mitä avustuksella on tehty? 2) Kuinka paljon? 3) Kenelle? ja 4) Mitä tuloksia on saatua aikaan suhteessa asetettuihin tavoitteisiin?

Lisäksi on syytä arvioida, kevenisikö hallinnollinen taakka avustushakemuksen ja tuloksellisuusselvityksen yhdistämisellä.

7. Vähennetään vuosittain tehtävien laillisuus- ja tuloksellisuustarkastusten määrää

Viranomaisten toteuttamien avustusten käyttöä koskevat laillisuus- ja tuloksellisuustarkastukset ovat tärkeä ja tarpeellinen osa avustusprosessia. Mikäli maan hallituksen päätökset avustusrahojen leikkauksista toteutuvat, on myös tarkastusten määrää perusteltua vähentää samassa suhteessa. Näin voidaan varmistaa myös tarkastustoiminnan laatu ja tarkastusten valmistuminen kohtuullisessa aikataulussa.

Helsingissä 4.9.2024

Sari Aalto-Matturi, puheenjohtaja
Jukka Tahvanainen, varapuheenjohtaja
Hanna Markkula – Kivisilta, jäsen
Jan Koskimies, jäsen
Janne Juvakka, jäsen
Juha Mikkonen, jäsen
Lassi Rajamäki, jäsen
Miikka Lönnqvist, jäsen
Pasi Ylitalo, jäsen
Raija Näppä, jäsen
Sari-Minna Tervonen, jäsen
Tuomas Koskela, jäsen
Veli-Matti Ahtiainen, jäsen
Viveca Hagmark, jäsen

MIELI Suomen Mielenterveys ry
Näkövammaisten liitto ry
Pelastakaa Lapset ry
Eläkeläiset ry
Invalidiliitto ry
Ehkäisevä Päihdetyö EHYT ry
Sosped-säätiö
Suomen sosiaalidemokraattinen puolue
Palkansaajien hyvinvointi ja terveys ry
Nuorten Ystävät ry
Omaishoitajaliitto ry
ASPAsäätiö
Maakuntien verkostojärjestöt
Folkhälsans Förbund rf.